

Rapport 2006:82

Arkeologisk förundersökning/antikvarisk kontroll

Ny telekabel till S:t Larskyrkan Storgatan - S:t Larskyrkan

RAÄ 153

Linköpings stad och kommun
Östergötlands län

Ann-Charlott Feldt

Ny telekabel till S:t Larskyrkan

Innehåll

Sammanfattning	2
Områdesbeskrivning.	4
Syfte och metod	4
Resultat och tolkning	5
Referenser	5
Tekniska uppgifter.	6

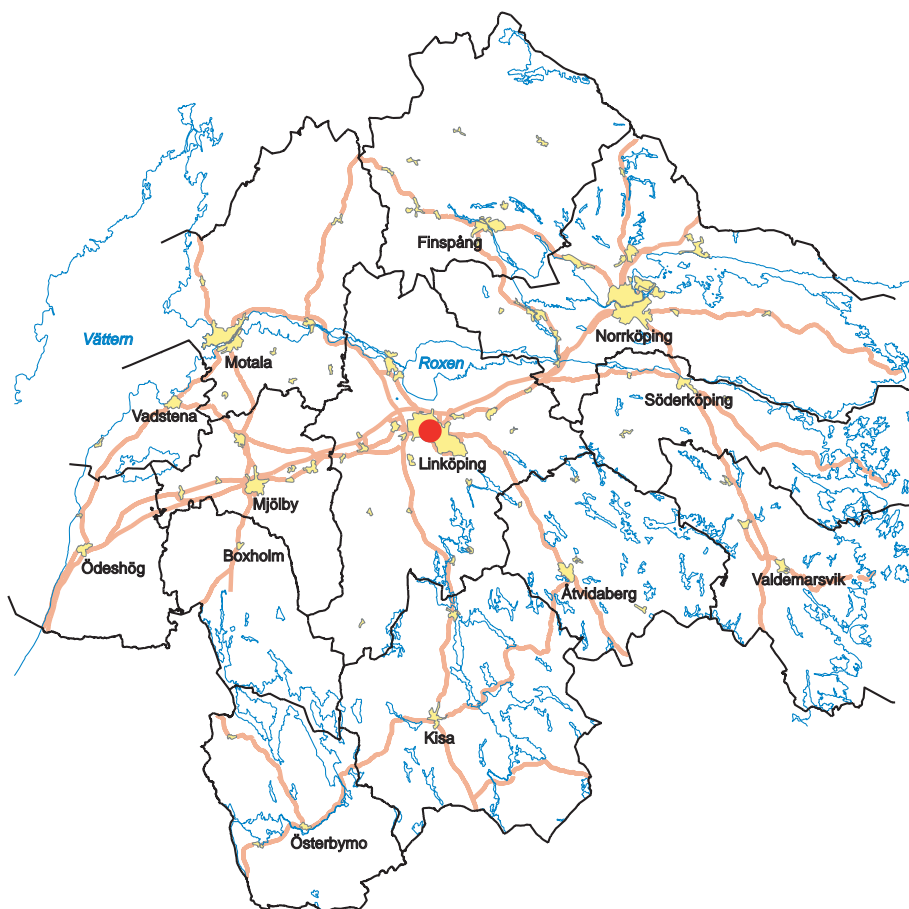
Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
K U L T U R M I L J Ö A V D E L N I N G E N

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
lansmuseum@lansmus.linkoping.se • www.linkoping.se/lansmuseum

Sammanfattning

Med anledning av schaktning för telekabel mellan Storgatan och S:t Larskyrkan i Linköping utfördes en arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll. Schaktet grävdes ner till ca 0,3 m djup. Endast sättsand för cementplattor och kantsten berördes. På 0,3 m djup framkom ställvis ytan på ett sotigt lerlager.

Ann-Charlott Feldt
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur Stadskartan över Linköping med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Områdesbeskrivning

Det aktuella området ligger centralt i Linköping och inom RAÄ 153, Linköpings medeltida stadsområde. Storgatan tillkommer som gata först under 1600-talet då den dras fram över den södra delen av S:t Larskyrkans kyrkogård.

S:t Larskyrkan uppförs under 1100-talet och det tillbyggda tornet har genom dendrokronologisk analys daterats till ca 1177. En ombyggnad av tornet har daterats till omkring år 1330 (Bartholin 1993). En tillbyggnad sker 1736 och 1799 rivs den gamla kyrkan för att bereda plats för en ny som invigs 1802. Kvar blir de medeltida grundmurarna under den nya kyrkans golv samt tornet (Tagesson 1989).

Sannolikt har den romanska stenkyrkan föregåtts av en träkyrka. Bland annat har en syllstensrad och fynd av hällar av s k runristade tidigmedeltida gravmonument setts som indikationer på en äldre träkyrka (Tagesson 1989). På S:t Larskyrkans kyrkogård upphör begravingarna vid mitten av 1700-talet då man övergår till att begrava på domkyrkans kyrkogård. Detta fortgår fram tills dess att den nuvarande gamla kyrkogården väster om stadskärnan tas i bruk 1811 (Cnatingius m fl 1987).

Storgatan fick sin nuvarande sträckning vid mitten av 1600-talet då den gamla Storgatan lades igen. Först gick den under benämningen *Landz gata* och 1655 kallas den *Kungsgatan* (Hök 1968). Namnet *Stoor gatan* förekommer på 1696 års karta. Storgatan drogs fram delvis över bebyggda tomter och delvis över S:t Larskyrkans kyrkogård. De drabbade fastighetsägarna fick ersättningstomter bland annat i området mellan Stångån och S:t Larskyrkan (Kugelberg 1972).

I samband med grundförstärkningsarbeten som utfördes 1956 på S:t Larskyrkan genomfördes omfattande undersökningar av de medeltida kyrkolämningarna. Dessa pågick under åren 1956-1958 (Cnatingius u å). Det konstaterades bl a att gravar förstörts i samband med både den romanska stenkyrkans och tornets uppförande, vilket visar att här fanns en begravningsplats redan före kyrkbygget.

Schaktningar genomfördes även runt om kyrkan på dess utsida. Det är dock oklart hur långt ut från kyrkan som dessa schakt sträckte sig. Utifrån fotodokumentationen tycks det röra sig åtskilliga meter. Inte heller framgår det om påträffade murrester togs bort eller fortfarande finns kvar strax under markytan. Utifrån fotona tycks murar finnas redan på ca 0,2-0,3 m djup (a a).

Flera undersökningar har utförts inom kyrkogårdens område och i de omgivande gatorna. Redan 1906, i samband med schaktningar strax söder om S:t Larskyrkans torn, påträffades en begraving i en romansk stenkista med huvudnisch (Zackrisson muntligen).

Våren 1960 grävdes för avlopp i Storgatan, mellan S:t Larsgatan och Stora Torget (Lindqvist 1960). Då påträffades fem gravar med skelett i träkistor i korsningen Storgatan - S:t Larsgatan. Dessa låg på djup mellan 1,25 och 1,75 m under gatans yta. Gravarna låg inom ett område som på 1651 års karta utgjordes av tomtmark vilket visar att begravningsplatsens utbredning förändrats från tidigmedeltid till 1600-talet.

Vid byte av dagvattenbrunnar i Storgatan år 2000 framkom kulturlager på 0,7 m djup på gatans södra sida i höjd med kv Dykaren 14 (Feldt 2006). Ytterligare en schaktning för VA vid Storgatan 32 genomfördes 2001. Där påträffades inga spår av den typ av lämningar man kan förvänta sig på en kyrkogård. Istället framkom tydliga, skiktade kulturlager av samma karaktär som i den omgivande staden. Ett lager tolkat som spår efter en gatunivå med risbädd daterades till högmedeltid. Kulturlagren uppträdde ca 1,10 m under markytan och var 0,30-0,35 m tjocka (Feldt 2001).

I läns museets arkiv finns foton från en undersökning utförd 1966 i S:t Larparken (Lindahl 1966). Vid undersökningen påträffades en mur. Undersökningens läge har inte kunnat fastställas närmare än att den var belägen intill Storgatan. Av fotodokumentationen framgår dock att muren framkom i trottoaren mellan grönytan och parken på ca 0,5 m djup. Möjligen rörde det sig om en del av bogårdsmuren.

Det är osäkert hur mycket det är utschaktat inom området under sen tid. Sannolikt är det relativt ostört eftersom området först fungerat som begravningsplats och sedan som park och torg. Närmast kyrkan finns kända schakt för dränering samt de schakt som öppnades i samband med grundförstärkningen 1956-1958. Det är dock oklart hur långt ut dessa sträcker sig från dagens kyrkvägg.

De genomförda undersökningarna i området visar att begravingar vanligen påträffas på ett djup som varierar mellan 1,2 och 2,0 m under befintlig markyta. De rester efter murar som hittills framkommit uppträder redan på 0,2-0,5 m djup. Murarna representerar förutom bogårdsmuren även grunder och delar av väggar till de korsarmar som tillkom vid utbyggnaden 1736. Det är även möjligt att grundmurar till andra byggnader kan finnas inom området.

Syfte och metod

Syftet med förundersökningen var att tillse att fast fornlämning i form av gravar, murar och kulturlager inte kom till skada i samband med arbetsföretaget. Fast fornlämning som framkom skulle dokumenteras avseende karaktär och omfattning samt om möjligt dateras. Primärt skulle arbetet styras så att fast fornlämning inte skadades av markgreppet.

Den arkeologiska förundersökningen genomfördes i form av en antikvarisk kontroll i samband med schaktningarna. Schaktet fotograferades digitalt och markerades på en stadskarta.

Resultat och tolkning

Schaktet från Storgatan till S:t Larskyrkans torn var ca 36 m långt och grävdes ner till ca 0,3 m djup. Schaktet var endast ca 0,2 m brett. Schaktningen utfördes för hand av Peabs personal och följde kantstenen mellan S:t Larseparkens grönyta och det plattbelagda S:t Lars kyrkotorg.

Endast sättsand för cementplattor och kantsten berördes. På 0,3 m djup framkom ställvis ytan på ett sotigt lerlager. Detta kom dock inte att beröras av schaktningen varför det inte undersöktes närmare. Utifrån resultaten av den antikvariska kontrollen bedömdes att ledningen kunde förläggas enligt planerna utan ytterligare arkeologiska insatser.

Figur 3. Handschaktning för ny telekabel till S:t Larskyrkan. Foto Ann-Charlott Feldt, ÖLM.

Referenser

- Bartholin T. 1993. *Dendrokronologiska analyser i S:t Lars kyrka, Linköping*. Skrivelse daterad 1993-11-24. Östergötlands läns museums topografiska arkiv.
- Cnatingius B m fl. 1987. *Linköpings domkyrka*. Sveriges kyrkor 200. Stockholm.
- Cnatingius B. u å. S:t Lars kyrka i Linköping. Berättelse över undersökningarna 1956-1958. Rapport. Östergötlands läns museum.
- Feldt A-C. 2001. *Utanför S:t Lars kyrkogård. Arkeologisk förundersökning. Storgatan 32, Linköping, Östergötland*. Rapport 106:2001, Östergötlands läns museum.
- Feldt A-C. 2006. *Kulturlager sydöst om S:t Lars. Arkeologisk förundersökning. Storgatan, Linköping, Östergötland*. Rapport 2006:17, Östergötlands läns museum.
- Hök I. 1968. *Gatunamn i Linköping*. Linköping
- Kugelberg A. 1972. *Gamla Linköpingsgårdar*. Linköping.
- Lindahl A. 1966. Fotodokumentation av mur mellan Storgatan och S:t Larseparken i Linköping. Arkivhandling E34754-34756. Östergötlands läns museum.
- Lindqvist G. 1960. Rapport angående undersökningar i Storgatan från S:t Larsgatan till Stora Torget i Linköping. Arkivhandling. Östergötlands läns museum.
- Tagesson G. 1989. *S:t Larskyrkan, Linköping, Östergötland*. Arkeologisk undersökning. Rapport, Östergötlands läns museum.
- Zackrisson S. 2006. Muntliga uppgifter rörande undersökningar i och invid S:t Larskyrkan.

Tekniska uppgifter

Område	Storgatan – S:t Larskyrkan
Stad	Linköping
Kommun	Linköping
Landskap	Östergötland
Län	Östergötland
Fornlämningsnummer	RAÄ 153
Ekonomiska kartans blad	085 57 (8F 5h LINKÖPING)
Koordinater	X6476445-6476479 Y1489455-1489460
Koordinatsystem	RT90 2,5 gon V
Höjdsystem	Lokalt
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll
Länsstyrelsens dnr	431-19535-06
Länsstyrelsens beslut	2006-10-31
Länsstyrelsens handläggare	Carin Claréus / Annika Helander
ÖLM Diarienummer	505/06
ÖLM Kontonummer	530561
Uppdragsgivare	Peab Sverige AB
Kostnadsansvarig	Peab Sverige AB
Projektledare	Ann-Charlott Feldt
Fältarbetstid	2006-11-01
Yta/Volym/Löpmeter	Ca 36 löpmeter
Fynd	Nej
Foto	Digitala bilder
Analyser	Nej
Grafik	Johan Levin
Renritning	-
Grafisk form	Johan levin
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket dnr 507-99-499
ISSN 1403-9273	Rapport 2006:82 © Östergötlands länsmuseum

Med anledning av schaktning för telekabel mellan Storgatan och S:t Larskyrkan i Linköping utfördes en arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll. Schaktet grävdes ner till ca 0,3 m djup. Endast sättsand för cementplattor och kantsten berördes. På 0,3 m djup framkom ställvis ytan på ett sotigt lerlager.